

LA TERRA I EL MEDI

PRESENTACIÓ,

A CÀRREC DE

JOSEP ENRIC LLEBOT,

SECRETARI CIENTÍFIC

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

L'aire, l'aigua, el foc i la terra són els quatre elements fonamentals que des de l'albor de la civilització, i durant pràcticament tota la seva història, han suposat l'entorn ambiental i energètic més important per a la vida. És molt il·lustratiu constatar com, amb el pas del temps i amb l'evolució civilitzadora, l'estudi i el coneixement sobre aquests quatre elements bàsics per a la vida ha canviat substancialment poc. Comparim, doncs, amb els nostres antecessors preocupacions similars i conflictes semblants, tot i que expressats en contextos necessàriament ben diferents. D'una manera simplificadora, però no exempta de sentit, podríem dir que la possessió del sòl i la lluita per l'ús i control del territori, dels abastaments hídrics i, més recentment, dels recursos energètics, expliquen bona part del desenvolupament de les societats i dels conflictes i lluites actuals i dels nostres avantpassats. Una de les qüestions fonamentals que permet explicar l'evolució del coneixement i dels conflictes respecte de l'aigua, la terra i el foc és que estan sotmesos a drets de propietat. En canvi, sembla que l'aire encara és de tothom o no és de ningú, la qual cosa li configura un entorn de gestió i coneixement molt diferent del dels altres elements. Un altre aspecte que cal considerar, finalment, és la capacitat d'incidència civilitzadora sobre els quatre elements. Fins fa poc més de dos-cents anys, la humanitat no tenia capacitat d'incidir sobre el medi més que a escala local. Ara, en canvi, ho fa a escala local i global. La consciència d'aquest paper transformador de la societat moderna, fa uns quaranta anys que s'ha fet palesa explícitament. El paradigma, el llibre de Rachel Carson sobre els efectes de l'ús del DDT, *La primavera silenciosa*, publicat l'any 1962. També a casa nostra hi ha exemples d'escriptors i intel·lectuals que fa temps que han pensat i escrit sobre el paper transformador de la societat moderna. Com a exemple, en un dels escrits d'aquest volum hi ha la citació molt adequada d'*Un senyor de Terra de Foc*, d'en Josep Pla, obra publicada l'any

1960, on l'escriptor de l'Empordà escriu «... sobre la creixent destrucció que practica l'home sense preocupar-se de les futures generacions...». Aquesta responsabilitat intergeneracional sobre el medi ambient ha estat argument utilitzat i debatut per nombrosos pensadors quan han reflexionat sobre els problemes ambientals amb què ens enfrontem a l'inici del segle XXI. Sense abandonar aquesta idea, més encara, incorporant-la i donant-li un marc més ampli, el concepte de *sostenibilitat ambiental* i *social* configura avui l'entorn conceptual de l'anàlisi del coneixement i gestió dels quatre elements: l'aigua, la terra, l'aire i el foc. Per tal de debatre l'estat del coneixement, les idees i els problemes en aquest context, l'Institut d'Estudis Catalans va organitzar l'any 2001 un cicle de conferències sobre l'aigua i el 2002 un cicle sobre la terra, del qual el volum que el lector té a les mans inclou les ponències presentades.

Les ciències ambientals, les ciències naturals i humanes que dediquen el focus del seu estudi a la biosfera i a les seves transformacions i pertorbacions, especialment degudes a l'activitat humana, són disciplines que s'han desenvolupat al voltant de l'anàlisi i el comportament d'aquests quatre elements. La ciència i la tecnologia avui tenen capacitat d'aprofundir en aspectes extraordinàriament específics del coneixement del sòl, les seves característiques, problemes, capacitats i ús. Però també, la ciència d'aquest tombant de segle intenta aprofundir en el coneixement del sòl d'una manera global, ja que, com cada vegada es diu més en molts entorns, el tot no és estrictament la suma de les parts, sinó que hi ha quelcom més. Amb aquest esperit, l'Institut d'Estudis Catalans ha organitzat també el cicle. Ha comptat amb una bona part de les seves societats científiques, les quals, amb l'esperit del coneixement d'una part, han intentat aportar elements per obtenir una visió del coneixement del tot.

Mitjançant les societats científiques, l'IEC pretén dur

a terme un dels seus objectius estatutaris: la difusió de la ciència. Enguany, com ja s'ha dit, el volum que aquestes línies volen introduir recull l'intent de proporcionar un enfocament global sobre la terra a partir de la visió temàtica i especialitzada de nou societats de l'Institut: la Institució Catalana d'Estudis Agraris, la Institució Catalana d'Història Natural, la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, la Societat Catalana d'Economia, la Societat Catalana de Biologia, la Societat Catalana de Física, la Societat Catalana de Geografia, la Societat Catalana de Química i la Societat Catalana de Tecnologia. Aquestes societats han ofert durant diferents dies dels mesos de setembre i octubre de 2002, un cicle de conferències sobre aspectes tan diversos sobre la terra com els usos del sòl i sostenibilitat, la gestió del sòl i els riscos naturals, la química i la contaminació industrial i minera, l'impacte del turisme sobre el territori, la representació del rerepaís o l'ús de microorganismes en agricultura. L'obtenció de visions completes i globals necessita reflexió i coneixement. Aquest volum pretén contribuir tant a la reflexió com al coneixement dels principals aspectes de la gestió del sòl a casa nostra. La visió integradora del lector, de ben segur, hi farà la part que resta.